

17.6.2011

Dnro 4640/4/09

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kaija Tanttinen-Laakkonen

HUOLTAJIEN LUPA LAPSEN SIKAINFLUENS SAROKOTUKSEEN

1

KANTELU

Kantelija arvosteli oikeusasiamiehelle 5.12.2009 osoittamassaan kirjeessään Kokkolan terveyskeskuksen menettelyä siinä, ettei hänen suostumustaan lapsensa yhteishuoltajana kysytty, ennen kuin tämä rokotettiin ala-asteella sikainfluenssaa vastaan.

Kantelijan mukaan rokotuksesta oli tullut ennakkotieto lapsen äidin (toinen yhteishuoltaja) kotiin noin kuukausi ennen rokotusta. Ennakkotiedossa pyydettiin vain toisen huoltajan suostumusta. Kantelija korosti sitä, että koulu oli tietoinen yhteishuoltajuudesta, mutta hänelle ei tullut ennakkotietoa rokotuksesta koululta eikä äidiltä.

Kantelija katsoi, että asiaa koskeva Kokkolan terveyskeskuksen lomake oli laitton, koska siinä edellytettiin vain yhden vanhemman suostumusta.

Kantelijan mukaan hänen lapsensa oli lisäksi 99 %:n varmuudella sairastunut sikainfluenssaan jo ennen rokotusta. Kantelija arvioi, että rokotus vaaransi siten turhaan lapsen terveyden.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Kokkolan kaupungin terveystuunnittelijan puhelinhaastattelu

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunnon mukaan asiasta oltiin 18.6.2010 puhelimitse yhteydessä Kokkolan kaupungin terveystuunnittelijaan. Häneltä tiedusteltiin Kokkolan terveyskeskuksen informointi- ja suostumuskäytäntöjä, joita noudatettiin lasten sikainfluenssarokotuksissa. Terveystuunnittelija totesi puhelinkeskustelussa seuraavaa:

Kokkola.fi -verkkosivuilla on pysyvästi yleistä informaatiota rokotuksista, mm. lasten rokotusohjelmasta sekä linkki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) yleinen rokotusohjelma -www -sivuille. Ennen sikainfluenssaan liittyvää rokotuskampanjaa Kokkola kehitti omaaloitteisesti lasten rokotuksia varten erillisen, sähköisenä julkaistun rokotuslupalomakkeen, jonka kukin kouluterveydenhoitaja lähetti paperille tulostettuna lasten mukana koulusta kotiin. Lomakkeen ohessa oli lyhyt saatekirje, joka oli osoitettu vanhemmille/huoltajille ja jossa esitettiin mm. seuraavaa: "A(H1N1) rokotus on vapaaehtoinen ja sen vuoksi pyydän Teitä täyttämään rokotuslupalomakkeen. Toivon jokaisen lapsen vanhemman/huoltajan täyttävän lupalo-

makkeen ja toimittavan sen koululaisen mukana minulle". Lupalomakkeeseen sisältyi lyhyt informaatio sikainfluenssarokotteesta.

Terveysuunnittelijan mukaan Kokkola kehitti oman, kouluissa käytetyn lomakkeensa jo ennen kuin THL julkaisi verkkosivuillaan rokotteeseen liittyvät, alaikäisiä koskevat rokotuslupaohejeensa ja lomakkeensa. Terveysuunnittelijan tiedossa ei kesäkuussa 2010 ollut, että lasten huoltajat olisivat olleet tyytymättömiä tapaan, jolla Kokkolan terveyskeskus oli informoinut ja pyytänyt suostumuksia rokotustilanteissa.

3.2

THL:n verkkosivuilla julkaistu kansallinen ohjaus

THL julkaisi pandemiaa varten perustetuilla www-sivuilla kolme mallilomaketta, joilla oli mahdollista ohjata kuntien pandemiarokotuksiin liittyvää lupakäytäntöä. Lomakkeet oli otsikoitu seuraavasti: Lupa peruskouluikäisten sikainfluenssarokotukseen, Lupa lapsen sikainfluenssarokotukseen sekä Tiedote 16–17-vuotiaan opiskelijan huoltajalle sikainfluenssarokotuksesta.

THL:n verkkosivuilla peruskouluikäisten osalta todetaan seuraavaa: "STM:n kunnille lähettämässä Tilannekirjeessä 6 'Pandeemisen A(H1N1)v -influenssan ehkäisyyn tarkoitettut rokotukset' todetaan, että rokotukset ovat vapaaehtoisia ja että lasten ja peruskouluikäisten huoltajalta tulee olla erillinen kirjallinen rokotuslupa. Vastaava lupakäytäntö on ohjeistettu myös Koulu-terveydenhuolto 2002 -oppaassa kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille (Stakes, Oppaita 51). Jos vanhempi on läsnä rokotustilanteessa, kirjallista lupaa ei tarvita."

Pienemmille lapsille tarkoitettuun lupalomakkeeseen liittyy vastaavasti seuraava THL:n Internet -sivun teksti: "Kirjallista lupaa voidaan tarvita esimerkiksi silloin, kun lapsen huoltaja ei ole mukana rokotuskäynnillä". Lupalomakkeessa todetaan vastaavasti, että "kirjallinen lupa on tarpeen täyttää esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsen huoltaja ei ole mukana rokotuskäynnillä".

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunnon mukaan ohjausta laadittaessa käytiin keskustelua huoltajan ja lapsen keskinäisen päätösvallan rajoista. Turvallisuussyistä päädyttiin ohjaamaan lupakäytäntöä siten, että peruskoululaisten rokotuksiin vaadittiin huoltajan suostumus. Sen sijaan 16 ja 17 vuotta täyttäneiden alaikäisten toisen asteen opiskelijoiden rokotuksiin ei edellytetty huoltajan lupaa, vaan ohjattiin informoimaan huoltajaa etukäteen opiskelijan rokotuksesta.

3.3

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa lausunnossaan muun muassa seuraavaa.

Lainsäädännössä ei ole kaiken kattavia yksiselitteisiä säännöksiä siitä, milloin alaikäistä lasta koskevat päätökset tai toimenpiteet voidaan tehdä yhden huoltajan suostumuksen perusteella. Myöskään lapsen oikeuksien yleissopimuksen tai oikeuskirjallisuuden perusteella tällaista kattavaa ja yksiselitteistä rajanvetoa ei ole mahdollista tehdä. Sen vuoksi asia tulee ratkaista näiden pohjalta lapsen edun mukaisesti.

Käytännössä vaatimus molempien yhteishuoltajien suostumuksesta lapsen rokotukseen vaikeuttaisi merkittäväällä tavalla perinteisesti hyvän rokotuskattavuuden tuottanutta kansallista rokotusohjelmaa sekä kouluterveydenhuollon ja lastenneuvoloiden sisällöllistä toimintaa. Kysymys on merkittävä voimavarojen suuntaamisen ja lapsen oikea-aikaisten rokotusten toteut-

tamisen kannalta. Ministeriön tietoon ei ole tullut, että yhteishuoltajat olisivat yleisemmin tyytymättömiä vallitsevaan suostumuskäytäntöön.

Nykyinen käytäntö rokottaa lapsi yhden huoltajan antaman suostumuksen perusteella on perusteltu sekä jokaisen yksittäisen lapsen terveyttä koskevien oikeuksien turvaamiseksi sekä riittävän rokotuskattavuuden varmistamiseksi. Se turvaa osaltaan jatkossakin korkean osallistumisprosentin yleiseen rokotusohjelmaan ja samalla edistää jokaisen lapsen oikeutta mahdollisimman hyvään terveydentilaan ja ehkäisevään terveydenhuoltoon.

Kansalliseen rokotusohjelmaan sisältyvien rokotusten hyödyt ja riskit on arvioinut kokenut ja tieteellisiltä ansioiltaan pätevä asiantuntijajoukko luotettavimman saatavilla olevan tiedon pohjalta. Vaikka osallistuminen kansalliseen rokotusohjelmaan on vapaaehtoista, ei edellä esitetyn perusteella olisi lapsen edun periaatteen ja lapsen perus- ja ihmisoikeuksien mukaista eväitä lapselta rokotuksen suomaa suojaa yhden yhteishuoltajan kiellon perusteella. Ministeriön käsityksen mukaan kansallisesta rokotusohjelmasta kieltäytyminen, ei siihen osallistuminen, on sellainen lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu, lapsen tulevaisuuteen merkittävästi vaikuttava ratkaisu, että se edellyttäisi yhteishuoltajien yksimielistä päätöstä.

Ministeriön käsityksen mukaan yhdenmukaisen lupamenettelyn tulee koskea kaikkia viranomaisten suosittamia rokotuksia (kansallinen rokotusohjelma, ulkomaille matkustavien rokotukset ja estolääkitykset sekä kansalliset rokotuskampanjat tartuntatautiepidemian torjumiseksi).

Neuvola- ja kouluterveydenhuollossa ja niiden toiminnan ohjauksessa käytetään usein ilmaisu "lapsen perhe" problematisoimatta käsitettä enemmän. Samoin käsitteitä vanhemmat ja huoltajat käytetään sosiaali- ja terveydenhuollossa usein synonyymeinä. Sama ilmiö esiintyy vahvana opetustoimessa, jossa perhe ja vanhemmat määrittävät koulun keskeisiksi yhteistyökumppaneiksi. Päätösvalta lapsen henkilökohtaisissa asioissa on kuitenkin lainsäädännön perusteella nimenomaan lapsen laillisilla huoltajilla silloin, kun se ei ole lapsella itsellään.

Vaikka valtaosa etenkin pienistä lapsista elää edelleen samassa perheessä kahden biologisen vanhempansa kanssa, yhä suurempi osa lasten tosiasiallisista perheistä on sellaisia, joissa jompikumpi perheen aikuisista ei ole lapsen oikeudellinen huoltaja. Yleistynyt on myös jaettu lähihuoltajuus, jolloin lapsi elää puolet ajastaan biologisen äitinsä, puolet biologisen isänsä kodissa.

Jotta säännökset ja terveydenhuollon toiminta vastaisivat lapsiperheiden monimuotoista todellisuutta, on säännöksissä, ohjauksessa ja koulutuksessa jatkossa tärkeää kiinnittää entistä tarkemmin huomiota lasten huoltajien, vanhempien, perheiden ja perheenjäsenten erilaisiin rooleihin ja oikeudelliseen asemaan.

3.4

Keskeiset oikeusohjeet

Suomen perustuslaki (731/1999)

Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 60/1991)

Yleissopimuksen 3 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Sopimusvaltiot pyrkivät parhaansa mukaan takaamaan sen periaatteen tunnustamisen, että vanhemmat vastaavat yhteisesti lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Lapsen edun on määrättävä heidän toimintansa (artikla 18).

Sopimusvaltiot tunnustavat, että lapsella on oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoutukseen tarkoitettuista palveluista. Sopimusvaltiot pyrkivät varmistamaan, ettei yksikään lapsi joudu luopumaan oikeudestaan nauttia tällaisista terveystalvetuista (24 artikla).

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992, potilaslaki)

Potilaslain 1 §:n mukaan potilaan asemaan ja oikeuksiin terveyden- ja sairaanhoitoa järjestetäessä sovelletaan potilaslakia, jollei muussa laissa toisin säädetä.

Potilaslain 2 §:n 1 kohdan mukaan potilaslaissa tarkoitetaan potilaalla terveyden- ja sairaanhoitopalveluja käyttävää tai muuten niiden kohteena olevaa henkilöä.

Potilaslain 2 §:n 2 kohdan mukaan potilaslaissa tarkoitetaan terveyden- ja sairaanhoidolla potilaan terveydentilan määrittämiseksi taikka hänen terveytensä palauttamiseksi tai ylläpitämiseksi tehtäviä toimenpiteitä, joita suorittavat terveydenhuollon ammattihenkilöt tai joita suoritetaan terveydenhuollon toimintayksikössä.

Potilaslain 7 §:n mukaan alaikäisen potilaan mielipide hoitotoimenpiteeseen on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan (1 mom.). Jos alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa (2 mom.).

Jos alaikäinen potilas ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden kykenee päättämään hoidostaan, hänellä on potilaslain 9 §:n 2 momentin mukaan oikeus kieltää terveydentilaansa koskevien tietojen antaminen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen.

Potilaslain 9 §:n 4 momentin alaikäisen potilaan huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei ole oikeutta kieltää potilaan henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi annettavaa tarpeellista hoitoa.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983, lapsenhuoltolaki)

Lapsenhuoltolain 1 §:n mukaan lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä (1 mom.). Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus (2 mom.). Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää (3 mom.).

Lapsenhuoltolain 3 §:n mukaan lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu (1 mom.). Lapsen huolto päättyy, kun lapsi täyttää kahdeksantoista vuotta tai sitä ennen menee avioliittoon (2 mom.).

Lapsenhuoltolain 4 §:n mukaan lapsen huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi siten kuin 1 §:ssä säädetään. Tässä tarkoituksessa huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista (1 mom.). Ennen kuin huoltaja tekee päätöksen lapsen henkilöä koskevassa asiassa, hänen tulee keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se on lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista. Päätöstä tehdessään hänen on kiinnitettävä huomiota lapsen mielipiteeseen ja toivomuksiin (2 mom.). Huoltaja edustaa lasta tämän henkilöä koskevissa asioissa (3 mom.), jollei laissa ole toisin säädetty.

Lapsenhuoltolain 5 §:n mukaan lapsen huoltajat vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset, jollei toisin ole säädetty tai määrätty (1 mom.). Jos joku huoltajista ei matkan, sairauden tai muun syyn vuoksi voi osallistua lasta koskevan päätöksen tekemiseen ja ratkaisun viivästymisestä aiheutuisi haittaa, ei hänen suostumuksensa asiassa ole tarpeen. Asiasta, jolla on huomattava merkitys lapsen tulevaisuuden kannalta, voivat huoltajat kuitenkin päättää vain yhdessä, jollei lapsen etu ilmeisesti muuta vaadi (2 mom.).

3.5

Kannanotto

Potilaslakia sovelletaan potilaan asemaan ja oikeuksiin terveyden- ja sairaanhoitoa järjestettäessä. Potilaslain 2 §:n 2 kohdan mukaan terveyden- ja sairaanhoidolla tarkoitetaan muun muassa potilaan terveydentilan ylläpitämiseksi tehtäviä toimenpiteitä, joita suorittavat terveydenhuollon ammattihenkilöt. Tämän määritelmän mukaan rokottaminen on terveyden- ja sairaanhoitoa, jota järjestettäessä on sovellettava potilaslakia.

Potilaslaki korostaa alaikäisen oman tahdon merkitystä hoitoratkaisuja tehtäessä. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, alaikäistä on potilaslain 7 §:n 1 momentin mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Potilaslaissa ei ole asetettu ikärajoja alaikäisen itsemääräämisoikeudelle, oikeudelle itse päättää henkilökohtaiseen koskemattomuuteensa puuttumisesta. Ratkaisevaa on se, kykeneekö ala-

ikäinen ymmärtämään hoidon tai siitä kieltäytymisen merkityksen ja vaikutuksen terveydentilaan. Tällöin tulee ottaa huomioon muun muassa hänen ikänsä, hänen yleinen kypsyneisyytensä sekä hoitotoimenpiteen luonne ja niihin mahdollisesti liittyvät riskitekijät. Alaikäisen kyky itse päättää hoidostaan jää lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön arvioitavaksi (HE 185/1991 vp, s. 17–18).

Jos alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on potilaslain 7 §:n 2 momentin mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa.

Lapsenhuoltolain 3 §:n mukaan lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu. Lapsen huoltajan on lain 4 §:n mukaan turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lain 1 §:ssä säädetään. Tässä tarkoituksessa huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista.

Lapsenhuoltolain 5 §:n mukaan lapsen huoltajat vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset, jollei toisin ole säädetty tai määrätty (1 mom.). Jos toinen lapsen huoltajista ei matkan, sairauden tai muun syyn vuoksi voi osallistua lasta koskevan päätöksen tekemiseen ja ratkaisun viivästyttäminen voisi aiheuttaa haittaa, ei hänen suostumuksensa asiassa ole tarpeen. Asiasta, jolla on huomattava merkitys lapsen tulevaisuuden kannalta, voivat huoltajat kuitenkin päättää vain yhdessä, jollei lapsen etu ilmeisesti muuta vaadi (2 mom.).

Huoltajien yhteistoimintaa koskevassa lapsenhuoltolain 5 §:n 1 momentissa on pääsääntö siitä, että lapsen huolto kuuluu jakamattomasti yhdessä lapsen huoltajille, säännönmukaisesti kummallekin vanhemmalle. Tästä pääsäännöstä on kuitenkin poikettava, jos muualla lainsäädännössä on toisin säädetty. Lisäksi nimenomaiset poikkeukset huoltajien pääsääntöisestä yhteistoiminnasta sisältyvät pykälän 2 momenttiin minkä ohella tuomioistuin voi antaa lapsenhuoltolain 9 §:n 3 momentin nojalla yhteistoimintaperiaatteesta poikkeavia määräyksiä huoltajan tehtävien hoidosta.

Lapsenhuoltolain 5 §:n 2 momentin poikkeukset huoltajien yhteistoiminnan periaatteesta johtuvat käytännön syistä. Pykälän 2 momentissa on haluttu erityisesti korostaa sitä, että huoltajakumppanin esteestä ja toimenpiteen suorittamatta jättämisestä aiheutuvasta haitasta huolimatta merkittävät ja lapsen tulevaisuuden kannalta tärkeät päätökset ja toimenpiteet on kuitenkin pääsääntöisesti siirrettävä siihen ajankohtaan, jolloin huoltajakumppanit voivat yhdessä ratkaista asiat. Tällaisilla asioilla, joilla lapsen kannalta on säännöksen tarkoittamassa merkityksessä huomattava merkitys, on lakia valmisteltaessa tarkoitettu erityisesti kysymystä lapsen asuinpaikan valinnasta, varsinkin lapsen muuttamista toiselle paikkakunnalle tai ulkomaille, lapsen koulutuksen valintaa tai esimerkiksi päätöstä lapseen kohdistuvasta terveydenhuollollisesta toimenpiteestä, varsinkin vaikea leikkaus tai lääkinnälliset toimenpiteet vakavan sairauden johdosta. Esimerkkinä tapauksista, joissa huoltaja kuitenkin lapsen edun nimissä voi päättää asiasta yksin, voidaan mainita esimerkiksi se, että lapsen henki tai terveys on vaarassa (HE 224/1982, s. 14).

Alaikäisen terveydenhuoltoa koskevissa ratkaisuissa lähtökohta potilaslain mukaan on siis alaikäisen hoitaminen yhteisymmärryksessä hänen kanssaan aina, kun hän on saavuttanut sellaisen iän ja kehitystason, että hän kykenee päättämään hoidostaan. Silloin kun näin ei ole, hoitoa koskevat päätökset kuuluvat hänen huoltajiensa yhteistoiminnan velvoitteeseen. Rutiiniluontoisissa toimenpiteissä terveydenhuollossa on kuitenkin yhden huoltajan suostumus

katsottu riittävän (Valtakunnallisen terveydenhuollon eettisen neuvottelukunnan asettaman työryhmän raportti Näkökulmia lääketieteellisistä tutkimuksista lapsilla).

Silloin kun ratkaistavana on rutiiniluontoinen asia, voidaan lähteä siitä, että toinen huoltaja voi asemansa perusteella edustaa yksin lasta ja siis päättää hoidosta ilman toisen huoltajan nimenomaista suostumusta. Jos toinen huoltaja on antanut toisen tehdä lapsen hoitoa koskevat ratkaisut yksin pitemmän ajan, terveydenhuollon ammattihenkilöstö voisi nojautua sallimisperusteiseen valtuutukseen ja tehdä ratkaisut pelkästään tämän huoltajan päätöksen perusteella (Markku Helin: Alaikäisen oikeudet potilaana, teoksessa Potilaan oikeudet ja potilasasiamiestoiminta, toim. Jari Koivisto, 1994).

Kansallisesta rokotusohjelmasta on säädetty sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella rokotuksista ja tartuntatautien raskaudenaikaisesta seulonnasta (421/2004). Sikainfluenssarokotus ei kuulu kansalliseen rokotusohjelmaan.

Käsitykseni mukaan potilaslain ja lapsenhuoltolain edellä mainituista säännöksistä johtuu, että sikainfluenssarokotuksen antamisesta hoidostaan päättämään kykenemättömälle lapselle voivat lähtökohtaisesti päättää vain hänen huoltajansa yhdessä. Sikainfluenssarokotuksen antamisessa ei mielestäni ole kysymys sellaisesta rutiiniluontoisesta toimenpiteestä, johon riittäisi vain toisen huoltajan suostumus. Näin ollen lupaa lapsen sikainfluenssarokotukseen olisi tullut pyytää lapsen molemmilta vanhemmilta.

Pidän asianmukaisena menettelynä sitä, että tartuntatautien vastustamistyön asiantuntijalaitoksena toimiva THL on pyrkinyt ohjeillaan ja lupia koskevilla mallilomakkeillaan yhdenmukaistamaan sikainfluenssarokotuskäytäntöä. Huomioni kiinnittyy kuitenkin siihen, että huoltajan lupia koskevat mallilomakkeet ja ohjaus 16–17-vuotiaiden opiskelijoiden rokottamisesta heidän omalla päätöksellään eivät olleet sopuinnussa edellä todetun lainsäädännön kanssa.

Myöskään Kokkolan terveyskeskuksen laatima lomake huoltajan rokotusluvasta ei ollut sopuinnussa lainsäädännön kanssa, koska siinä THL:n mallilomakkeen tavoin edellytettiin vain toisen huoltajan lupaa lapsen rokottamiseen.

Potilaslaista ei löydy ratkaisua siihen tilanteeseen, että hoidostaan päättämään kykenemättömän lapsen huoltajien näkemykset lapsen hoidosta eroavat toisistaan. Pidän tätä puutteena. Mielestäni lainsäädäntöä tulisi täsmentää tältä osin. Totean, että täysi-ikäisen hoidostaan päättämään kykenemättömän potilaan kohdalla tällaisesta tilanteesta on potilaslaissa nimenomainen säännös (6 §:n 3 momentti): Jos potilaan laillisen edustajan, lähiomaisen tai muun läheisen näkemykset hoidosta eroavat toisistaan, potilasta on hoidettava tavalla, jota voidaan pitää hänen henkilökohtaisen etunsa mukaisena.

4

TOIMENPITEET

Saatan THL:n ja Kokkolan terveyskeskuksen tietoon edellä kohdassa 3.5 esittämäni käsityksen siitä, että lomakkeet huoltajan luvasta lapsen sikainfluenssarokotukseen eivät olleet sopuinnussa lainsäädännön kanssa. Tässä tarkoituksessa lähetän niille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Esitän sosiaali- ja terveysministeriölle, että lainsäädäntöä täsmennettäisiin edellä kohdassa 3.5 toteamallani tavalla. Tässä tarkoituksessa lähetän myös ministeriölle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Pyydän ministeriötä ilmoittamaan minulle 31.12.2011 mennessä, mihin toimenpiteisiin esitykseni on antanut aihetta.